

HIRİSTİYAN ATEİZM

NASIL GERÇEK BİR
MATERYALİST OLUNUR?

SLAVOJ ŽIŽEK

ÇEVİREN: AKIN EMRE PİLGİR

livefa
yayınevi

Slavoj Žižek, 1949'da Slovenya'da doğdu. Doktorasını felsefe ve özellikle de Alman idealist felsefesi konusunda yaptı. 1960'lar boyunca psikanalize ve Lacan düşüncesine yakın ilgi duymuş olduğu için, 70'lerde Paris'e giderek Jacques Alain-Miller ile psikanaliz alanında çalıştı. 1980'lerde kendisi gibi Lacancı psikanaliz konusunda çalışan Mladen Dolar, Alenka Župancic ve Renata Salecl gibi isimlerle oluşturduğu grup Avrupa'nın entelektüel çevrelerinde etkili olmaya başladı. Halen Lyublyana Üniversitesi Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü'nde öğretim üyesidir. Eserleri birçok dile çevrilmiş, çeşitli düşünür ve ekoller üzerinde kayda değer bir etkide bulunmuştur.

Akın Emre Pilgir, 1987'de Denizli'de doğdu. Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde doktora eğitimini tamamlayan Pilgir, serbest tercüman olarak çalışıyor. Zygmunt Bauman kitaplarının yanı sıra Paul D'Amato, Nicolas Whapshott, Peter Frase, Immanuel Ness, Charlie English, James C. Scott gibi yazarların kitaplarını Türkçeye çevirdi.

Kulağa sıkıcı gelebilir, ama yine Jela'ya

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ: NEDEN GERÇEK ATEİZM DOLAYLI OLMAK ZORUNDADIR	11
<i>Batının Kendisini Yok Etmesi – Yahudi Karşıtlığı ve Kesişimsellik – Altı Ayağın Hepsini Görmenin Önemi</i>	
1. BIRAKIN BİR DİN KENDİ KENDİSİNİ TÜKETSİN KİMLER HAKİKATLE BAŞ EDEMEZ?	41
<i>Afro-Pesimizde Öznellik – Tanrı Kendisine İnanır mı? – Özgürleştirici Bir Topluluk Modeli Olarak Kutsal Ruh – Gerçek Materyalizm Nedir? – Agnostisizmden Saf Farklılığa</i>	
2. LACAN NEDEN BUDİST DEĞİLDİR	86
<i>Hinayana, Mahayana, Theravada – Budist Ekonomi – Bodhisattva Neden Uyduruktur – Fedakârlığa Karşı – Nihai Seçim</i>	
3. SÜPERPOZİSYONLAR VE A-ŞEYLER ÜZERİNE	138
<i>Gerçekliğin Kendisi Nasıl Yanlış Olabilir? – Bell Teoremi – Aldatılmış Bir Tanrı – Uzay ya da Zaman – A-şeylerin Materyalizmi</i>	
4. KUTSAL, MÜSTEHCEN VE HORTLAK	189
<i>Son Yamyamı Yemek – Enseste Dayalı Kısa Devre – Gerçek Mutlu Son – Kendini Aramak – Tatlı ve Ekşi Tanrı – Her Şey Göğün mü Yoksa Bölünmüş – Bir Göğün mü Altında?</i>	

5. NEQUE HOMO NEQUE DEUS NEQUE NATURA [NE İNSAN NE TANRI NE DOĞA]	244
<i>Pagan Hıristiyanlığın Bir Örneği Olarak Kozmizm – Sohbet Botlarının Aşırı Zeki Ahmaklığı – Sapkınlık Makineleri – İnsan Sonrası Çölüne Hoş Geldiniz!</i>	
6. POLİTİKA NEDEN DOĞASI GEREĞİ TEOLOJİKTİR?	290
<i>İlahî Bulutlar – Düşmansız Antagonizma – Etiğe Karşı Politik Doğruculuk– Antagonizmlerden Sınıf Mücadelesine</i>	
SONUÇ: PSİKANALİZ İHTİYACI	341
<i>Ne Biyolojik Cinsiyet Ne de Kültürel Cinsiyet – Geçmişte ve Bugün Testis Ezenler – Manipur Sadece Hindistan’da Değil – Solcu Bir Yasa ve Düzen Talebi</i>	
Dizin	389

Giriş

Neden Gerçek Ateizm Dolaylı Olmak Zorundadır

Ben yalnızca politik anlamda aktif biri olmanın ötesinde sık sık politik açıdan radyoaktif olarak da algılanan biriyim. Politik teolojinin mutlaka radikal ve özgürleştirici politikalara destek olmasını savunan düşünce de bu algıya katkıda bulunuyor şüphesiz.

Bugün ateistlerin temel ön kabulü, materyalizmi kendi içinde, karşıtına (dinî inançlara) hiçbir gönderme yapmayan bir tartışma çizgisi içinde, tutarlı bir şekilde aydınlatmanın ve savunmanın olanaklı olduğu görüşüdür. Peki, ya tam tersi doğruysa? Ya gerçek ateistler olmak istiyorsak dinî bir yapıyla hareket etmeye başlayıp onu içeriden zayıflatmak zorundayız? Tanrı'nın aldatıcı, kötü, aptal, hortlak olduğunu söylemek... dolaysız olarak hiçbir tanrının olmadığını iddia etmekten çok daha radikaldir: Sadece Tanrı'nın var olmadığını önerdiğimiz takdirde, yaşamlarımızı düzenlemesi gereken bir idea(l) olarak *de facto* varlığını sürdürmesinin yolunu açarız. Kısaca dinin ahlaken askıya alınmasının önünü açarız. Burada insan çok kesin olmalıdır: İnsanın kayıtsız şartsız reddetmesi gereken şey, ahlak yasalarının saflığını salt bir anlatıya çeviren (olağan duyusal gerçekliklerimiz üzerinden takdim eden) Kantçı din görüşüdür. Bu bakışta din, duyular üstü ahlak yasalarını kendi terimleri üzerinden

kavrayamayan olağan çoğunluk içindir. Bu görüş karşısında ısrar edilmesi gereken şey, dinin sadece ontolojik bir gerçeklik bakışı içermesinden (Tanrı'nın/tanrıların yarattığı, ilahî takdirle idare edilen, vs. bir gerçeklik) veya ahlakın çok ötesine uzanan yoğun dinî ve/veya mistik deneyimlerden ötürü değil çok içkin bir açıdan da bu boyuta indirgenmesinin olanaksız olduğudur. Eski Ahit'te Tanrı'nın karşımıza ne kadar sık adaletsiz, zalim, hatta uçarı bir varlık olarak çıktığını hatırlayın (Eyüp'ün Kitabı'ndan sünneti dayattığı sahneye).¹ Hıristiyanlığın kendisi, dolaysızca erişilemeyip ancak başka bir din üzerinden (Yahudilik) erişilebilir olduğu için dinler arasında eşsiz bir konumda değil midir? Kutsal yazıları, İncil iki parçadan yani Eski ve Yeni Ahit'ten oluşur, dolayısıyla insanın ikincisine varması için ilkinden geçmesi gerekir.

1965'te Theodor Adorno ve Arnold Gehlen Alman devlet televizyonunda büyük bir tartışmaya (kendi tabirleriyle *Streitgespräch*) girmişlerdi;² konu kurumlar ve özgürlük arasındaki gerilim etrafında dönse de tartışmanın gerçek odak noktası şuydu: Hakikat prensipte herkesin erişimine açık mıdır yoksa sadece seçilmiş insanlar mı ona erişebilir? İlginç olan paradoks, Adorno'nun yazıları, Hegelci diyalek-

¹ Bu Jürgen Habermas'ın *Auch eine Geschichte der Philosophie* adlı iki kalın cildinde boğuştuğu sorundur (Frankfurt: Suhrkamp 2019). Kitap inanç ve bilgi arasındaki ilişkiden hareketle post-metafiziksel düşüncenin ayrıntılı bir tarihsel soybilimini çıkarmaktadır: (kendi) evrenselci ve prosedürcü pozisyonunun kökeni, teolojik tefekkürlerin vazgeçilmez olduğu yolda yatmaktadır. Bu sebeple dinî söylem hâlâ seküler bir bağlamda geçerli katkılarda bulunabilmektedir. Kitap Yahudi-Hıristiyan geleneğe odaklandığı için Avrupa-merkezci olmakla eleştirilmiştir; bu özelliği bir sınırlılık olarak görmesem de kendi pozisyonumu Habermas'ınkinden daha ateist ve daha dindar bulmaktayım: Habermas tam da gerçek dinî inançtan onun hayatlarımızı düzenlemesi gereken bir idea(l) olarak varlığını sürdürme noktasına geçişini tarif ediyor gibidir.

² Bkz. Adorno / Gehlen: Ist die Soziologie eine Wissenschaft vom Menschen? – YouTube.

tikte deneyimli olmayan kişilerin neredeyse hiç okuyamayacağı şeyler olsa da hakikatin evrensel erişilebilirliğini savunması, buna karşılık (yazılarını takip etmesi çok daha kolay olan) Gehlen'in, hakikatin sadece ayrıcalıklı bir azınlığın erişimine açık olduğunu çünkü sıradan insanlardan oluşan kalabalıklar için aşırı tehlikeli ve yıkıcı olduğunu iddia etmesidir. Sorun bu genel terimlerle formüle edilecek olursa ben Adorno'nun tarafındayım: Hakikat prensipte herkesin erişimine açıktır ama pek çok kişinin gösteremeyeceği kadar büyük bir çaba gerektirir. Gelgelelim çok daha kesin bir tez savunmak istiyorum. Bilimsel “nesnel bilginin” soyut anlamında bilgimiz elbette sınırlıdır; büyük bir çoğunluğumuz için kuantum fiziğini ve yüksek matematiği anlamak olanaksızdır. Fakat hepimiz için erişilebilir olan şey, yoksunluğa ilişkin deneyimimizden (kusurlu evrenimiz, bilgimizin sınırlılığı) bu yoksunluğu tekrarlamaya yani onu Öteki'nin kendisinde yani onun dönüştüğü “yasaklanmış” tutarsız Öteki'de konumlandırmaya dönük temel hamledir. Hegel'in Tanrı düşüncesi böyle bir tekrarlamanın ibret verici bir örneğini sunar: Bizi yani sonlu, kırılğan ve günahkâr insanları Tanrı'dan ayıran boşluk Tanrı'nın kendisine içkindir, Tanrı'yı kendisinden ayırır, kalbine dolaysız bir karşıtlık kazıyarak onu tutarsız ve kusurlu hâle getirir. Yoksunluğun bu şekilde yansıtılması, epistemolojik sınırlılığımızın bu şekilde “ontolojik hâle getirilmesi” Hegel'in mutlak bilgisinin merkezinde yatmakta olup Aydınlanma'nın sona erdiği ânı işaret eder.

Tüm bölümler süregelen bir tartışmaya yapılan müdahalelerdir. (1)'de Lorenzo Chiesa ile Adrian Johnston'un psikanaliz ve ateizm üzerine girdikleri diyalog karşısında kendi çözümümü sunmaktayım; (2)'de Lacan ve Budizm arasındaki yakınlığı ıskaladığımı iddia eden Budist eleştirmenlerime yanıt veriyorum; (3)'te kuantum mekaniğinin birbiriyle çelişen felsefi yorumlarıyla uğraşıyorum; (4)'te Alenka Zupančič'le, Antigone'nin eylemini tüm marjinalleştirilmiş

azınlıkların insanın evrenselliğine dahil edilme talebi olarak alan hümanist okuma karşısında Antigone, kutsallık ve müstehcenlik üzerine bir diyaloga giriyorum; (5)'te yapay zekânın toplumsal ve öznel/sübjektif etkilerini bulanıklaştıran bazı yanlış anlamaları ortadan kaldırmaya çalışıyorum; sonuncusu ve en önemlisi de (6)'da materyalist özgürleşme politikalarını öne çıkaran standart savunma karşısında radikal politikalarda teolojinin gerekliliğini vurgulayan tezimi geliştiriyorum. Diyalojik karakterine rağmen kitap çok net bir çizgiyi takip ediyor: Benim Hıristiyan ateizmin temel tanımından yola çıkıyor, kendi ateizmim ile Budist agnostisizm arasındaki farkların ana hatlarının çizilmesinden, kuantum fiziğinin derin ateizminin öne çıkarılmasına, ilahî, kutsal ve müstehcen şeyler arasındaki üçgenin keşfine ve yapay zekânın Hıristiyanlık karşıtı ruhsal okumalarının materyalist bir eleştirisine, özgürleştirici politikaların neden teolojik (veya daha net bir ifadeyle teosofik) bir boyut olmadan iş yaramayacağına varıyor.³

Bu kitabın temel önermelerini açık ve öz bir şekilde tarif eden bir özet sunmama izin verin. Eserimin tekrarlanan üç temasını, hipotezi-me göre aynı çekirdeğin üç yönünü meydana getiren temaları bir araya getirmeye çalışıyorum: Hıristiyanlığın ateist çekirdeği; kuantum mekaniğinin ontolojik içerimleri; transandantal/ontoloji paralaksı.

³ Son yıllarda Hıristiyan ateizmi konusunu, materyalist bir Hıristiyanlık okuması sunduğum üç kitapta ele aldım: *The Fragile Absolute* (Londra: Verso Books 2000), *On Belief* (Londra: Routledge 2001), *The Puppet and the Dwarf* (Cambridge: MIT Press 2003) ve ayrıca *The Monstrosity of Christ* (John Millbank'la diyalog, Cambridge: MIT Press 2011). Bu dört kitap belli bir düşünce çizgisinin son noktaya taşındığı bir dörtlüyü oluşturmakta. *Hıristiyan Ateizm* ile yeni bir başlangıç yapıyor ve farklı bir odak noktasına geçiyorum (transandantal paralaks ile gerçekliğin ontolojik eksikliği arasındaki bağ). Bu sebeple de ilk dörtlüyü görmezden geliyorum.

- Hıristiyanlığı eşsiz kılan şey, insanı Tanrı'dan ayıran uçurumu kapatma şeklidir: Bunu insanların kendilerini dindarca faaliyetlerle ve tefekkürle Tanrı katına yükseltmesiyle, böylece günahkâr hayatlarını arkalarında bırakmalarıyla değil onları Tanrı'dan ayıran bu boşluğu Tanrı'nın kendisine aktararak yapar. Çarmıhta ölen, dünyevi bir temsilci veya Tanrı'nın habercisi değil, Hegel'in belirttiği gibi ötelerdeki Tanrı'nın kendisidir, dolayısıyla ölen İsa, inananların eşitlikçi topluluktan öte bir şey olmayan Kutsal Ruh olarak döner. (Paul'un belirttiği gibi Hıristiyanlar için kadın erkek, Yunan ve Yahudi diye bir şey yoktur, hepsi İsa Mesih'te birleşir.) Bu topluluk, kaderini garanti altına alacak transandantal ve yüce bir güç olmadan kendi hâllerine terk edilmeleriyle radikal anlamda özgürdür. İşte Tanrı bize bu anlamda özgürlük verir; kendisini tablodan silerek.
- Kuantum mekaniğinin ontolojik içerimleri, Einstein'ın düşündüğü gibi aldatıcı bir tanrıya değil aldatılan bir tanrıya işaret eder. "Tanrı" burada büyük Öteki'ye karşılık gelir, (Einstein'a göre) sonsuz ve değişmez olan, hiçbir istisnaya izin vermeyen doğa yasalarının uyumlu düzenine, bizden (insan gözlemcilerden) bağımsız bir düzlemde var olan nesnel gerçekliğin parçasına karşılık gelir. Tam tersine kuantum mekaniğinin temel içgörüsü, kuantum dalgalarından oluşan, şansın indirgenemez olduğu, yaşanan şeylerin geriye dönük bir şekilde imha edilebildiği, kısaca (ilahî) büyük Öteki'nin kontrolünden kaçan (bilgi ışıktan daha hızlı gider, vs.) bir alanın var olduğudur. Bu içgörü, kuantum dalgalarının ancak bir gözlemcinin onları algıladığı ve/veya ölçtüğü anda olağan gerçekliğimize çöktüğünü söyleyen düşünceyle birleştirildiğinde bu genel olarak, materyalizme karşıt bir sav olarak okunur yani dışarıda bizden bağımsız bir şekilde var olan gerçekliğe aykırı bir iddia olarak görülür; hatta bazıları Tanrı'yı gerçekliği meydana getiren nihai gözlemci olarak öne

sürer. Ne var ki tezim, Einstein'ın doğa yasalarının büyük Öteki'sini "ilahî" bir varlık olarak adlandırırken haklı olduğudur; gerçekten radikal bir materyalizm gerçekliği, dışımızdaki gündelik dünyayla ilgili algularımıza indirgemez, doğa yasalarını çiğneyen bir alana yer açar.

- Felsefe tarihindeki en büyük kesinti, Kant'ın transandantal devrimiyle gerçekleşir. Kant'a kadar felsefe (ne kadar şüpheli olursa olsun), gerçekliğin doğasına dair basit anlamıyla ontolojik boyutla ilgileniyordu: Neyin gerçeklik olarak sayıldığı, onu bilip bilemeyeceğimiz, bu gerçekliğin nasıl yapılandırıldığı, sadece maddi bir şey mi olduğu, aynı zamanda ve hatta en başta ruhsal, vs. bir şey mi olduğu. Kant'ta gerçeklik, basitçe orada bizim keşfetmemizi bekleyen verili bir şey değildir, onu kavramamızı sağlayan kategorilerin yapısıyla "transandantal bir şekilde inşa edilmiştir". Kant'tan sonra bu transandantal boyut tarihselleştirilir: Her çağın kendine ait bir gerçekliği algılama ve gerçeklik içinde hareket etme şekli vardır. Örneğin modern bilim, gerçekliğin kendi yasalarıyla düzenlenen dışsal ve maddi bir varoluş alanı olarak algılanmasıyla birlikte ortaya çıkmıştır ve dolayısıyla gerçeklik katı bir biçimde öznel hislerimiz ve anlam yansımalarından ayrılmıştır. Burada paraks iki yaklaşımın birbirine indirgenememesi ve aynı anda birbirlerini ima etmesi anlamına gelir; gerçekliği bir nesne olarak inceleyebiliriz ve evrimini insan yaşamının yeryüzünde ortaya çıkışına dek açıklayabiliriz ama bunu yaparken halihazırda gerçekliğe (evrim teorisi ve kavramları üzerinden) nesnesinden varılması olanaksız olan, aksine hep önceden varsayılan (doğanın karmaşık neden-sonuç halkalarıyla düzenlendiğini, vs. varsayırız) belli bir yordamla yaklaşırız.

Kitap bu üç konuyu "Hıristiyan ateizm" projesi altında bir araya getirmektedir: "İlahî" varlığa ait deneyimlerin alanı, transandantal yaklaşımı sonsuza dek nesnel-gerçekçi yaklaşımdan ayıran uçurum-

dur ama bu “ilahî” boyut, pozitif bir tanrı figürüne odaklanmış her tür teolojiyi olanaksız kılan radikal olumsuzluk (mistiklerin/gizemcilerin ve Hegel’in “dünyanın gecesi” dediği şey) deneyimine karşılık gelir, bu tanrı figürü modern bilimsel natüralizmde radikal bir biçimde dünyevileştirilmiş olsa da. Hıristiyanlıkta bu uçurum, Kutsal Ruh’un temeli olan şeyi yani tanrının yokluğunu (“ölümünü”) kayda alır. Sonuncu ama en önemlisi de radikal olumsuzluk boyutu, kendisini ciddiye alan yani tarihsel ilerlemenin devamlılığını aşan ve dolaysız ilerlemenin ölçütlerini değiştirecek radikal kesintilere yol açan her özgürleştirici politikaya alanı açık tutar.

Batının Kendisini Yok Etmesi

Fakat Hegel’den öğrendiğimiz üzere diyalektik bir sürecin uğrakları üçü veya dördü bulabilir; nitekim dördüncü kayıp uğrak burada politikadır hiç kuşkusuz. (Politik boyut son bölümle sınırlı değildir, tüm kitap boyunca en felsefi bölümlerinde bile mantar gibi beliriveren bir dip akıntıdır.) Bu da bizi benim politik radyoaktifliğime geri getiriyor; devam edecek olursam Jean Claude Milner’in yaptığı, bugün adına “Bati” dediğimiz şeyin ABD hegemonyası altında toplanmış bir konfederasyon olduğunu söyleyen iddiayla⁴ başlamama izin verin; ABD bize fikirsel açıdan da hükmetmektedir ama burada “insanın bir paradoksu kabul etmesi gerek: Entelektüel alandaki ABD-Amerikan hâkimiyeti, kendisini düzene dair söylemlerde değil muhalefete ve protestolara ait söylemlerde dışa vurmaktadır.” Küresel üniversite bize şunu öğretmektedir:

⁴ Milner’a ait tüm alıntılar şuradan: Jean-Claude Milner, “On Some Paradoxes of Social Analysis”, *Crisis & Critique* Cilt 10, sayı 1 (2023), s. 243-5.

Batı düzeninin ekonomik, politik ve ideolojik işlevlerini kısmen veya tamamen reddetmeyi. Eşitsizlik, içinden bütün nihai eleştirilerin türetildiği bir aksiyom rolü oynamaktadır. Çeşitli durumlara bağlı olarak kişi genel eşitsizliğin şu veya bu biçimine öncelik verecektir: sömürgeci baskı, kültürel el koyma, beyaz kültürün üstünlüğü, ataerkillik, toplumsal cinsiyet çatışmaları ve diğerleri.

Remi Adekoya, araştırmanın tuhaf bir olguyu açığa serdiğine dikkat çekiyor: Seçmenlere en çok hangi değeri takdir ettikleri sorulduğunda, gelişmiş Batı ülkelerinde büyük çoğunluk eşitliği seçerken Sahra-Altı Afrika'da büyük çoğunluk eşitliği büyük oranda göz ardı etmiş ve en başa serveti koymaktaydı (nasıl elde edildiğinden bağımsız bir şekilde, yolsuzlukla elde edilmiş olsa bile). Bu sonuç anlamlıdır: Gelişmiş Batı'nın eşitliğe öncelik verecek gücü varken (ideolojik benlik algısı düzeyinde) Sahra-Altı Afrika'da yoksul çoğunluğun temel kaygısı nasıl sağ kalacakları ve yıkıcı yoksulluğu arkalarında bırakacaklarıdır.⁵ Burada bir paradoks daha vardır: Eşitsizliğe karşı verilen bu mücadele, kendi temelini baltaladığı oranda kendi kendisini yıkar ve dolayısıyla kendisini pozitif bir küresel değişim projesi olarak takdim edemez:

Tam da Batı'nın kültürel mirası, varlığını olanaklı kılmış eşitsizliklerden kendisini kurtaramadığı için geçmişte eşitsizlikten

⁵ Remi Adekoya'nın dikkat çekici *It's Not About Whiteness, It's About Wealth* eserine bakınız (Londra: Constable 2023). Uyanık basmakalıpları sorunsallaştıran siyahi çalışmalar arasında Adekoya'nın kitabı, "ırkçı önyargıları" doğru bir biçimde servet farklılıkları üzerinde temellendiren (sözde "eşitlikçi") Batı ile Afrika'daki farklı "yolsuzluk" kavramlarına dikkat çeker ve gelişmiş Batı'da iktidarın "kadınsılaştırılması"ndaki muğlaklıklara karşı bizi uyaran (aynı zamanda yeni sömürgeleştirme biçimlerini de görünmez hâle getirmeye hizmet verebilmektedir) nadir bir eserdir.

şikâyet edenlerin kendilerinin daha önceleri fark edilmemiş olan şu veya bu eşitsizlikten yararlandıkları düşünülür... Sırf ölü beyaz erkeklerden oluşan uzun bir çizgiye ait oldukları için tüm devrimci hareketler ve devrim düşüncesinin kendisi bugün şüphe altındadır.

Yeni sağın ve uyanık [*Woke*] solun bu özyıkıcı tutumu paylaştıklarına dikkat çekmek önemlidir. Mayıs 2023 sonlarında Salt Lake City'nin kuzeyindeki Davis Okul Bölgesi, İncil'i ilk ve ortaokullarından kaldırırken Utahlı Ebeveynler Birliği'nin 11 Aralık 2022 tarihli şikâyeti üzerine bir kurulun kutsal metinleri incelemesinin ardından liselerde okutmaya devam etti. Şikâyetle şöyle deniyordu: "İncil'in yeni tanımlarımıza göre pornografik olduğu için (eyalet yasaları altında) 'küçükler için hiçbir ciddi değer' taşımadığını düşüneneğiniz kesin."⁶ Bu sadece Mormonların Hıristiyanlara karşı açtığı bir davadan mı ibaretti? Hayır: 2 Haziran 2023'te Utah'taki baskın olan inancın, İsa Mesih'in Son Zaman Azizler Kilisesi'nin kendine özgü kutsal metniyle ilgili bir şikâyetle bulunuldu: Bölge sözcüsü Chris Williams, birinin Mormon Kitabı için inceleme talebinde bulunduğunu doğruladı. Bu talebin arkasında hangi politik-ideolojik tercih vardır? Uyanık sol mu (ABD tarihi, Siyahi Yaşamlar Önemlidir, LGBT+ ve diğerleriyle ilgili dersleri ve kitapları yasaklayan sağcılara karşı ironik bir intikam çabasındadırlar) yoksa (çok mantıklı bir şekilde) aile değerleriyle ilgili kriterlerini kendi kurucu metinlerine uyarlayan radikalleşmiş sağın kendisi mi? Nihayetinde bunun önemi yok; dikkat etmemiz gereken şey daha ziyade, klasik metinleri yasaklama (veya en azından yeniden yazma) mantığının aynısının yeni sağın

⁶ Utah'taki ilkokulların "kaba dili ve şiddet" nedeniyle İncil'i yasaklaması – BBC News.

yanı sıra uyanık solu da eline geçirmiş olup aralarındaki güçlü ideolojik düşmanlığa rağmen biçimsel anlamda sık sık aynı şekilde yol aldıklarından duyulan haklı şüpheleri doğruluyor olmasıdır. Uyanık sol sistematik bir biçimde kendi temellerini yıkarken (Avrupa'nın özgürleştirici geleneğini) sağ nihayet kendi geleneğinin müstehcenliğini sorgulama cesaretini toplamıştır. Genellikle özeleştiriliğe yer vermekle övünen Batılı demokratik gelenek (demokrasinin kusurları vardır ama aynı zamanda kusurlarını aşma mücadelesini de içinde taşır) acımasız bir ironiyle bu özeleştiril tutumunu bugün aşırı noktalara taşımaktadır; "eşitlik" tam karşıtının maskesidir, dolayısıyla geriye kalan tek şey kendi kendisini yıkma eğilimidir.

Fakat Batılı Batı karşıtı söylem ile dışarıdan gelen Batı karşıtı söylem arasında bir fark vardır: "Batı içinde Batı karşıtı bir söylem kullanılırken (ve Batı bundan gurur duyarken) başka bir Batı karşıtı söylem Batı'nın dışında tutulmaktadır. Ancak birincisi ilkinin eşitsizliği, kimsenin ahlaki olarak faydalanma hakkına sahip olmadığı bir kusur olarak görürken, ikincisi ise tam tersine eşitsizliği, kişinin lehine olması koşuluyla eşitsizliği bir erdem olarak görür. Sonuçta ikinci Batı karşıtı söylemin savunucuları ilkinin, düşmanın çöküşünün belirtilerinden biri olarak görmektedir. Hakir gören tavırlarını gizlemezler."

Nitekim bu tavırlarında tamamen haklıdırlar: Batılı Batı karşıtı söylemin sonucu gayet beklenebilecek bir şeydir: Batılı liberal solcular kendi suçluluklarını sorguladıkça Müslüman köktenciler onları İslamdan duydukları nefreti gizlemeye çalışan ikiyüzlüler olarak daha çok suçlamaktadırlar. Bu paradigma süpergoin paradoksunu mükemmel bir şekilde yeniden üretir: Sözde ahlaki failliğin sizden talep ettiği şeylere itaat ettikçe daha suçlu hâle gelirsiniz: Sanki İslamı hoş gördükçe üzerinizdeki baskısı o kadar güçlü hâle gelir. Aynı-
sının sığınmacı akını için de geçerli olduğundan şüphe duyulmaya-

bilir: Batı Avrupa onlara açıldıkça çok daha fazlasını kabul edemedikleri için daha fazla suçlu hissettirilir; tanım gereği asla yeterli miktarını kabul edemez. İnsanın Batılı olmayan yaşam tarzlarına gösterdiği hoşgörü arttıkça kişi yeterince hoşgörü göstermediği için çok daha fazla suçlu hissettirilir.

Uyanıkların buna verdiği radikal tepki şudur: Batılı olmayan eleştirmenler haklıdır, Batı'nın kendi kendisini aşağılaması sahtedir, Batılı olmayan eleştirmenler, Batı'nın onlara verdiği ödümler ne olursa olsun "bunun o olmadığını", üstün çerçevelerimizi koruduğumuza ve onlardan entegre olmalarını beklediğimizi ısrarla söylemekte haklıdırlar; neden entegre olsunlar ki? Elbette sorun, Batılı olmayan eleştirmenlerin, çok kaba ve dolaysız bir dille ifade edilecek olursa Batı'nın kendi yaşam tarzından vazgeçmesini beklemesinde yatmaktadır. Burada alternatif şudur: Batılı Batı karşıtı eleştirel tutumun nihai sonucuna gelindiğinde Batı, bir uygarlık olarak kendi kendisini (toplumsal, ekonomik anlamda) yok etmekte mi yoksa kendisini mağlup eden ideolojiyle ekonomik üstünlüğünü birleştirmekte mi başarılı olacak?

Milner haklı: Kendi kendini kötüleyen bir eleştirel tarzın, mevcut düzen karşısında hiçbir devrimci tehdidin oluşmadığından emin olmak için en iyi ideolojik tutum olmasında hiçbir büyük paradoks yoktur. Bununla beraber yaptığı iddiayı, yeni popülist sağın (sahte ama her şeye rağmen sahici) devrimci tutumunun yenilenmesiyle tamamlamak gerekir: Tüm retorikleri yeni elitlerin (büyük şirketler, akademik ve kültürel elitler, devlet hizmetleri) gerekirse şiddet kullanılarak yok edilmesi gerektiğini söyleyen "devrimci" iddiaya dayanmaktadır. Varoufakis'in terimleriyle yeni feodal efendilerimize karşı bir sınıf savaşı önermektedirler; burada en kötü kâbus, Batılı popülist sağ ile Batı karşıtı otoriter yöneticiler arasında varılacak bir anlaşma olasılığıdır.